

## HERCEGOVINA U RANOJ POEZIJI MATA VODOPIĆA

Mato Vodopić (1816.-1893.) pripadao je naraštaju pisaca koji su u književnom smislu stasali u specifičnim okolnostima društvene i gospodarske krize postrepublikanskog Dubrovnika. Riječ je o skupini mladih Dubrovčana koji su temeljnu izobrazbu stekli tijekom 20-ih i 30-ih godina 19. st. u poznatoj pijarističkoj gimnaziji, bivšem kolegiju, pod vodstvom Francesca Marije Appendinija, a školovanje su uglavnom nastavili na zadarskoj bogosloviji. Uz Vodopića u taj kulturni krug pripadaju Antun Pasko Kazali (1815.-1894.), Đuro Pulić (1816.-1883.), Ivan August Kaznačić (1817.-1883.), Matija Ban (1817.-1903.) i Antun Rocci (1818.-1861.), a generacijski i po književnim nazorima bliska su im bila braća Medo (1821.-1828.) i Niko Pucić (1820.-1883.). Osim zajedničkog ishodišta u dubrovačkoj književnoj tradiciji, tu je skupinu povezivao interes za narodno stvaralaštvo i hrvatski jezični izraz.<sup>1</sup> Iako su bili izloženi još uvijek jakom utjecaju klasicizma i latinističkog purizma, mladi su Dubrovčani veoma brzo prihvatili suvremene tematsko-stilske odrednice romantizma. Njihov otklon od klasicističke tradicije posve je razumljiv imamo li u vidu karakterističnu raznovrsnost tema i književnoutilitarni karakter romantičarske poetike. Zapravo, Vodopićev je naraštaj, u ranoj fazi svoga djelovanja, odigrao ključnu ulogu u jezičnom i tematskom uklapanju dubrovačke književne baštine u kulturnointegracijske procese *ilirizma*, napose u donekle zakašnjoj dalmatinskoj varijanti toga pokreta.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Slavica Stojan, "Mato Vodopić i dubrovački književni krug sredinom 19. stoljeća", *Dubrovnik* 5 (1993.), str. 220-227. O dubrovačkom društvu u to doba usp. Stjepan Čosić, *Dubrovnik nakon pada Republike (1808.-1848.)*, Zavod za povijesne znanosti, Dubrovnik 1999.

<sup>2</sup> O tome vidi: Slavica Stojan, "Dubrovački suradnici *Zore dalmatinske*", *Zadarska smotra* 3-4 (1995.), str. 331-338; Rafo Bogišić, "Književno-idejni svijet Mata Vodopića", *Dubrovnik* 5 (1993.), str. 209-219.



GALERIJA GLASOVITIH DUBROVČANA.



MATO VITEZ VODOPIĆ.  
BISKUP DUBROVAČKI.

Kao književnik, svećenik, biskup, prosvjetitelj i sljedbenik narodnjačke politike Mato Vodopić zaslužuje kompleksnu književnopovijesnu i historiografsku valorizaciju.<sup>3</sup> U tom pogledu ne smije se zaobići ni rano stvaralaštvo iz Vodopićeve formativnog razdoblja. Naime, uza životopis i političke nazore, u dosadašnjoj literaturi uglavnom su tematizirane proze *Marija Konavoka*, *Tužna Jele*, *Na doborskim razvalinama* i nedovršena *Denevrija*, djela nastala u piščevim zrelim godinama, tijekom prva tri desetljeća druge polovice stoljeća. S druge strane, malo je toga poznato o značaju i kontekstu nastanka rane Vodopićeve poezije iz 30-ih i 40-ih godina 19. st.

Dakako, Vodopićevo mladenačko pjesništvo skromnih je umjetničkih dosega. U književnopovijesnom smislu najzanimljivija je romantičarska crta koja te stihove povezuje s piščevim kasnijim, neusporedivo uspješnijim pripovjedačkim djelima. Analizirajući jednu rukopisnu zbirku Vodopićevih pjesama nastalu u doba njegova studija u Zadru i župnikovanja u Dubrovačkom primorju, Nikola Ivanišin je ustvrdio da se “po tematici i idejnosti svojih pjesama Vodopić nije izdigao iznad uobičajenog shvaćanja ondašnjeg prosječnog svećenika”. Ivanišin zaključuje: “Vodopić, iako je pisao pjesme, nije bio pjesnik... Za Vodopićeve pjesme ‘olakšica’ je u tome što se iz njih može upotpuniti znanje i dobiti cjelovitija slika o njegovoj ličnosti iz mladih dana; njegovom ondašnjem životu, pogledu na svijet, te shvaćanju i osjećanju književnosti... Ali unatoč takvih okolnosti u njegovim pjesmama mjestimično se naslućuju elementi razvitka i razabiru crte novog Vodopića... jednog od naših najboljih pripovjedača onog vremena.”<sup>4</sup>

Za razliku od pjesničkih prvijenaca prigodničarskog sadržaja, koji su ostali u rukopisu, Vodopić je 1843. i 1845. god. objavio dvije tematski povezane pjesme epskoga ugođaja, koje su bile inspirirane ondašnjim prilikama u Hercegovini pod osmanskom vlašću. U ovom članku osvrnut ćemo se na tematiku i okolnosti nastanka tih dviju pjesama u kojima se reflektiraju šire crkvenopovijesne i društvene prilike u neposrednom zaleđu Dubrovnika početkom petog desetljeća 19. st.

God. 1833. Mato Vodopić završava dubrovačku gimnaziju. Potom odlazi u Zadar gdje od 1834. do 1836. god. u liceju studira filozofiju te od 1836. do 1840. god. u sjemeništu bogosloviju. Mladu misu služio je u rodnome gradu 25. studenoga 1840., a iste godine, 27. prosinca, započela je njegova župnička služba u Dubrovačkom primorju. Godinu dana proveo

<sup>3</sup> Bibliografiju radova o Vodopiću nastalu do 1993. god. sastavio je Petar Marija Radelj u: Mato Vodopić, *Tužna Jele. Povijest gruška*, Matica hrvatska, Dubrovnik 1993.

<sup>4</sup> Nikola Ivanišin, “O jednoj rukopisnoj zbirci pjesama Mata Vodopića”, *Dubrovnik* 1 (1958.), str. 51-60. Ivanišinov rad predstavlja jedini cjelovitiji osvrt na rano Vodopićevo stihotvorstvo.

je u Smokovljanima, a potom je, do 1845., vodio župu u Ošljemu. Nakon toga je premješten za župnika Grude u Konavlima.<sup>5</sup> Služba u primorskim selima na neki je način predstavljala Vodopićev povratak obiteljskim korijenima, svijetu kojemu je bio blizak. Naime, iako rođeni Dubrovčanin, Mato Vodopić je i po ocu i po majci (rop. Maškarić) bio "čistokrvni" Primorac, potomak razgranatog roda Vodopića (Buconića) iz Stupe. Njegov je rod posjedovao zemlju i preko dubrovačkih međa, u Hercegovini, u Neumu i okolici. Blage i susretljive naravi, poznavatelj podneblja i ljudi, Vodopić je odmah postao omiljen među župljanima. Posve je prirodno da se, živeći na samoj granici, zbog obiteljskih veza s tim krajem, a i zbog naravi svoga duhovnog poziva zanimao za prilike u susjednoj istočnoj Hercegovini.

U crkvenom smislu riječ je o području drevne trebinjske biskupije koja je, unatoč osmanskom osvajanju, opstala i održala se ponajviše zahvaljujući blizini Dubrovnika. U Dubrovniku je, kao sufragan dubrovačkog nadbiskupa, stoljećima stolovao trebinjsko-mrkanski biskup, a i sva pastoralna pomoć katolicima njegove biskupije odvijala se preko dubrovačke Crkve. Nakon višestoljetne osmanske vlasti praćene vjerskim progonima, migracijama i promjenama u strukturi stanovništva, malobrojni su katolici 19. st. dočekali u svega pet rijetko naseljenih župa uza zapadni rub dijecezanske granice, od Popova polja do Neretve. Riječ je o župama: Dubrave, Gradac, Ravno, Hrasno i Trebinja.<sup>6</sup> Za vjernike tih župa novo je stoljeće započelo nizom iskušenja. God. 1806. na dubrovačkom je području, i uzduž hercegovačke granice, došlo do žestokog sukoba ruskih i francuskih trupa. Rat koji je bio praćen pljačkaškim upadima Crnogoraca naposljetku je doveo do političkog i financijskog sloma Dubrovačke Republike koju su Francuzi i formalno ukinuli 1808. god. Dakako, dubrovačka se katastrofa snažno odrazila i u Hercegovini. Trgovina je bila blokirana, a epidemija kuge koja je izbila 1812. god. nekoliko je godina odnosila velike žrtve. Zbog opće krize pastoralno je djelovanje gotovo zamrlo. Nakon povlačenja Francuza i učvršćenja habsburške vlasti u Dalmaciji uslijedile su i promjene u crkvenom ustroju. Smrću posljednjega nadbiskupa Nikole Banija 1815. god. u dubrovačkoj Crkvi je započelo višegodišnje razdoblje sedisvakancije. God. 1819. umro je i zaslužni trebinjsko-mrkanski biskup Nikola Ferić koji je bio ustoličen 1792. god., a kao kapitularni vikar

---

<sup>5</sup> Marcel Kušar, "O životu i radu Mata Vodopića", u: Mato Vodopić, *Marija Konavoka*, Matica hrvatska, Zagreb 1893.

<sup>6</sup> O prošlosti trebinjske biskupije vidi: Bazilije Pandžić, *De Dioecesi Tribuniensi et Mercanensi*, Romae 1959. Također i radove u zborniku: *Tisuću godina Trebinjske biskupije* (priredio Ivica Puljić), Vrhbosanska visoka teološka škola, Sarajevo 1988.

biskupijom je nastavio upravljati Dominik Sokolović. Napokon, bulom *Locum Beati Petri* iz 1829. god., papa Leon XII. pod političkim pritiskom Austrije preuredio je crkvenu jurisdikciju u Dalmaciji uskladišivši je s aktualnom upravno-teritorijalnom podjelom. Dubrovačka nadbiskupija svedena je na rang biskupije, a priključene su joj netom ukinute biskupije korčulanska i stonska. God. 1830. imenovan je, a 1831. god. i ustoličen novi dubrovački biskup Antun Giuriceo (1778.-1842.) iz Krka. S obzirom da se u buli iz 1829. god. trebinjsko-mrkanska dijeceza nije spominjala jer i nije pripadala pod habsburšku vlast, njezin je crkvenopravni položaj ostao nedefiniran. U austrijskim se krugovima razmišljalo čak i o njezinu ukinuću. Rješenje je uslijedilo tek 1839. god. bulom pape Grgura XVI. *Apostolici nostri muneris*, kojom je dubrovački biskup postavljen za apostolskoga upravitelja trebinjsko-mrkanske biskupije.

Raznovrsnim pastoralnim i karitativnim radom biskupa Giuricea za dubrovačku je biskupiju započelo novo razdoblje.<sup>7</sup> Upravo je povodom biskupova ustoličenja u Dubrovniku objavljena zbirka učeničkih radova na talijanskom, u kojoj su po prvi put tiskane pjesme tadašnjih gimnazijalaca: Mata Vodopića i Đura Pulića.<sup>8</sup> Taj se polet, međutim, nije mogao osjetiti na području trebinjske biskupije jer su turske vlasti još uvijek branile biskupov pohod vjernicima u Hercegovini. Nakon Giuriceove smrti 1841. god., Vodopić, tada već župnik u Primorju, posvetio mu je tužbalicu na hrvatskome pod naslovom *Placna Pjesan*. God. 1843. za novoga je dubrovačkoga biskupa i trebinjsko-mrkanskog administratora postavljen Toma Jederlinić (1798.-1855.), također s otoka Krka iz Punta.<sup>9</sup> Za njegova biskupovanja, a na temelju bule iz 1839. god., veze dviju biskupija su oživjele. U to se doba bilježi i polagani rast broja katolika u istočnoj Hercegovini. God. 1751. trebinjsko-mrkanska biskupija imala je samo 3000, dok je 1842. god. brojala 6206 vjernika u 954 domaćinstva.<sup>10</sup> Na poboljšanje položaja katolika utjecale su i međunarodne okolnosti, tj. eskalacija “istočne krize”. Potkraj 30-ih godina 19. st. Osmansko Carstvo se našlo u teškoj

---

<sup>7</sup> Zaslugom biskupa Giuricea tiskan je 1841. god. u dubrovačkoj Martecchinijevoj tiskari luksuzni hrvatski prijevod *Evandolja i knjiga apostolskih*. Kao baštinik glagoljaške tradicije Giuriceo je sustavno promicao bogoslužje na hrvatskome jeziku, a to je nastavio i njegov nasljednik Jederlinić.

<sup>8</sup> Zbirka nosi naslov *Le lodi di S. Biagio vescovo e martire protettore della città e diocesi di Ragusa, esercizio di belle lettere tenuto degli scolari dell' I. R. Ginnasio in occasione che l'illustrissimo reverendissimo monsignore Antonio Giuriceo prese possesso della sua sede vescovile*. Martecchini, Ragusa 1831. Vodopićev sonet posvećen sv. Vlahu tiskan je i kao poseban letak: *S. Biagio guarisce un fanciullo del dolor di gola da una liscia. Sonetto anacreontico del sig. Matteo Vodopich*, Ragusa 1831. U prijevodu Tonka Maroevića taj je sonet objavljen u zborniku *Sveti Vlaho dubrovački parac u hrvatskoj književnosti*. Matica hrvatska, Dubrovnik 2001., str. 85.

<sup>9</sup> O Jederliniću vidi: “Monsignor Tommaso Jederlinich”, *L'Epidauritano lunario raguseo per l'anno 1905.*, (1904.), str. 63-72.

<sup>10</sup> B. Pandžić, *De Dioecesi Tribuniensi et Mercanensi*, str. 77, 146.

političkoj i gospodarskoj situaciji. Sklapanje nepovoljnog saveza s ruskim carem Nikolom I. pokazalo je svu slabost sultana Mahmuta II., a kriza se produbila pobunom egipatskoga paše Mehmed-Alije. On je 1839. god. porazio sultanovu flotu ali je ubrzo i sam bio potučen od europskih saveznika. Slijedio je spor Engleske, Austrije i Pruske s Rusijom oko prava na prolaz kroz crnomorske tjesnace. Sukob je završio 1841. god. tzv. ugovorom o tjesnacima po kojemu se Rusija morala odreći ekskluzivnog prava plovidbe, a Turska je definitivno postala objekt politike zapadnih sila.

U novim je geopolitičkim okolnostima dolazak biskupa Jederlinića budio nade katolika trebinjsko-mrkanske biskupije. Povodom Jederlinićeva ustoličenja tiskana je zbirka stihova na latinskome, talijanskome i hrvatskome jeziku u kojoj su mu svećenci stihotvorci predstavili župe nove dijeceze. Knjižica nosi naslov *In occasione del ingresso alla sua sede dell' Illustriss. e Reverendiss. Monsignore Tommaso Jederlinich vescovo di Ragusa e Trebigne*.<sup>11</sup> Uz pjesme P. Radeljevića, A. P. Kazalija, A. Serafinija, M. Calogjere i M. Županovića, Mato Vodopić je objavio sedam kraćih pjesama o sedam župa: Ošlje, Banići i Doli u Primorju, Mali Ston, Stonsko Polje i Crna Gora na Pelješcu i Smokvica na Korčuli. Riječ je o pjesmama prigodno-informativne naravi, kojima se novi biskup trebao upoznati s položajem i obilježjima pojedinih župa. Posljednja je tiskana, nešto duža, osma Vodopićeva pjesma o trebinjsko-mrkanskoj biskupiji pod naslovom *Pjesan Guslara od Žabe*. Pjesma epskog naboja po uzoru na "narodne" s brojnim romantičarskim elementima na tragu je suvremene bardske poezije. Starac Miloš, na vrhu hercegovačke planine Žabe, uz gusle započinje svoju noćnu tužaljku o rasapu nekoć napućene trebinjske biskupije:

“U gluhe sred noći stvorenje ljudsko kad  
S' tihom sna pomoći bjed taži, brigu i jad;  
Vrh đabe sred snîga pustoši i strašive  
Stâr Miloš sam briga cječ sile protive.  
(...)  
Ne vidiš srušene varoše gdi cvile,  
Kô s Neba ognjene da ih udriše strîle?  
Prik rasap prognane mê Sinove odnosi,  
Kô vihar sa grane, kad listje raznosi.”

Iako nigdje izrijeком ne spominje uzrok rasapa, tj. prodor Osmanlija i njihovu vlast, pjesnik nastavlja nizati stihove o teškoj kobi hercegovačkih katolika koji misu slave u kamenjaru, pod otvorenim nebom:

---

<sup>11</sup> Tiskana kod Martecchinia u Dubrovniku 1843.

“Čés ne da obzidi svete uzdignuti;  
Trjeba je tim u hridi žrtvu vaj! praviti.  
Val teški se obori vrh nas vajâ i trudâ,  
Vječni nas odzgori kuša odasvuda.”

Potonje stihove Vodopić je popratio i bilješkom u kojoj objašnjava:  
“U svoj Biskupiji Trebinjskoj ne nahodu se izvan samo dvije Crkve jedna  
u Gradcu a druga u Trebinji a po ostalijem župama Sveto Posvetilište  
čini se ili u kući istog župnika ili na dvoru pod kakvom ljuti ili dubom.”

S danjim svjetlom i zrakama sunca Guslarova tužaljka pretvara se u  
pjesmu nade. Tu nadu donosi Pastir, očito novi dubrovački biskup, koji  
Starca guslara potiče na završne strofe u kojima svakoj od župa upućuje  
zasebnu poruku vjerske obnove:

“Kâ svjetlost je, davori sam sobom, ova i gdje?..  
Bi rek s' Dubrovnika da se je spuštala,  
I zlatna kô rika svê Trebinje prikrla.-  
Nut po njom igrati nebeske dvorane,  
I pjesnim tažiti mê sinke izdane...  
Pjesni su od mira - što vele?... ak je odreda  
Višnjeg', kod Pastira da gredu svi ureda.  
Nakazi On pakljene od njih će otjerati  
On, Otac ljubljene pod krila skupiti;  
On Crkve uzdignut, potpriti vjeru On,  
Nebeski pak nâ pút uporabiti priklon...  
Na vesele sej rîči kô iza tme zasjaje  
Sunčana oblici tač' Miloš ustaje.”

Sve pjesme iz zbirke u čast Jelderlinićeva ustoličenja, uključujući i  
*Pjesan Guslara od Žabe*, objavio je Josip Gyra u dubrovačkom tjedniku  
*Crvena Hrvatska* 1906. god. pod naslovom *Neke nepoznate pjesme M.  
Vodopića*. Pjesme je Gyra prenio iz rukopisa kojega je pripisao samome  
Vodopiću ali mu nije bila poznata tiskana verzija iz 1843. god. Na tu je  
činjenicu polemički upozorio Josip Onyszkiewicz u *Pravoj Crvenoj Hrvatskoj*.<sup>12</sup>  
Ustvari, desetak stihova iz Gyra rukopisnog predloška ne odgovaraju  
onima u tiskanoj verziji. Zacijelo ih je, kako pretpostavlja i Onyszkiewicz,

---

<sup>12</sup> Svoju transliteraciju Vodopićeva rukopisa Gyra je objavio u: *Crvena Hrvatska* 30 (1906.),  
str. 2-3 i 31 (1906.), str. 2-3. Polemički dio objavljen je u: *Crvena Hrvatska* 31 (1906.), str. 4-5; 32  
(1906.), str. 4-5 i 33 (1906.), str. 6. Polemički članci Josipa Onyszkiewicza tiskani su u: *Prava Crvena  
Hrvatska* 72 (1906.), str. 2; 73 (1906.), str. 2 i 74 (1906.), str. 3.

prije tiskanja izmijenio sam autor. Osim oko autentičnosti, polemika se vodila i zbog transkripcije pojedinih stihova. Naime, pjesme su u rukopisu napisane i u zbirci tiskane starom dubrovačkom grafijom pa su se obojici polemičara potkrale pogreške u transliteraciji i razumijevanju smisla nekih riječi i stihova.<sup>13</sup> Budući da se ne odnosi na estetski sadržaj Vodopićeve poezije ova polemika nema osobitu književnopovijesnu važnost, međutim, Gyryn prinos otkrio nam je pjesnikovo izvorno romantičarsko nadahnuće. U istoj rukopisnoj zbirci s pjesmama koje su bile objavljene 1843. god. nalazio se i Vodopićev neobjavljeni prijevod poznate Byronove pjesme *Kilonski sužanj* (The Prisoner of Chillon). Posrijedi je pjesma o događaju iz švicarske povijesti s izrazitim romantičarskim elementima. Byrona je inspirirao alpski krajolik s gotičkim dvorcima i priča o utamničenome plemiću Bonnivardu koji je svjedočio pogubljenju svoje braće. Vodopićev uspješni deseterački prijevod danas je svojevrsan jezični spomenik svoga vremena ali i podsjetnik na izravnu romantičarsku inspiraciju njegova naraštaja.

Dvije godine nakon tiskanja zbirke u Jederlinićevu čast Vodopić je bio ponukan napisati svojevrsni nastavak Guslara od Žabe. Biskupovo je djelovanje, naime, potvrdilo pjesnikove optimistične poglede na budućnost Crkve u Hercegovini. U knjižici od 14 stranica, tiskanoj u "Slovotješnici Martekini" 1845. god. Mato Vodopić je objavio pjesmu *Proročanstvo Guslara od Žabe ispunjeno* i potpisao je inicijalima M. V...h. Ritmički uspješnijim stihovima, pjesnik nastavlja, a djelomično i parafrazira temu prethodne pjesme:

“Kad razgledah s’ ove stine  
Otabine  
Mê nevoljne rasap ljuti,  
Pák cvíl gorka kad me poli  
S’ gorke boli  
I natopi stare skúti;  
Tvoj zrak vid mi slijepi òtvori,  
Tvoj razgori  
Plam proročni dah, i objavi

---

<sup>13</sup> Gyryna rukopisna zbirka Vodopićevih pjesama nije nam dostupna pa je usporedbu moguće provesti samo s njegovim tiskanim prijepisom u kojemu se sa sigurnošću mogu utvrditi neke pogreške u čitanju, tj. u transliteraciji stihova. Npr. zadnji stih Pjesme Guslara od Žabe Gyra prenosi ovako: “Tu gusle ostavi i pope počinut/ Višnje pun ljubavi sve pojaše u skut”, dočim je u tiskanoj zbirci očito da stihovi glase: “Tím gusle ostavi, i pope počinut/ Višnje pun ljubavi své pojate u skut.”



Svè dohodne časti koje  
I pokoje  
Nam' prognanijem ti pripravi.  
Tadar s' buška ja prihitih  
I nakitih  
Gusli od jàda kê zapustih  
Pak vrh zemlje mē ljubljene  
Sej česmine  
Tihijem pjevom glase izustih.”

Vodopićeva posveta na početku pjesme objašnjava nam razloge *ispunjenja* Guslarova proročanstva: “Pripoštovanom gospodinu/ D. Vidu Maslaću/ dobrodostojnomu župniku od Dubrava/ i/ Privrijednomu biskupovu namjesniku/ od Markane i Trebinja/ u prohodu/ mnogo poštovanijeh/ otaca Družbe Jezusove/ poslanijeh put Biskupije/ od njega za mnogo godišta pametno vladane/ i/ obdarene.” Dugogodišnji generalni vikar i župnik u Dubravama don Vid Maslač (1795.-1861.) pripada među najzaslužnije svećenike trebinjsko-mrkanske biskupije. Kao neumoran pastoralac i razborit pregovarač s osmanskim vlastodršcima, upravo je Maslač najviše pridonio vjerskoj obnovi i održanju biskupije tijekom prve polovice 19. st.<sup>14</sup> Uz njega, u posveti se spominje i povod pjesmi: “u prohodu mnogo poštovanijeh otaca družbe Jezusove”. Dakako, riječ je o poznatoj misiji koju je, sa subraćom isusovcima, u Hercegovini započeo misionar Vinko Basile.<sup>15</sup> Zbog nedostatka svećenika i pastoralnih potreba u siromašnim župama trebinjske biskupije, biskup Jelderlinić je, uza suglasnost provikara Maslaća, već potkraj 1843. god. pozvao iskusne isusovačke misionare pod Basileovim vodstvom. Nakon duljih priprema u Rimu i pregovora s turskim vlastima Basileu se priključio mlađi subrat Antonio Ayala. Potkraj 1845. god. dvojica isusovaca započela su župnički apostolat u Gracu i Trebinji, a 1847. god. pridružila su im se još dvojica misionara. Predanim svećeničkim radom u teškim uvjetima, katehiziranjem, propovijedanjem i obilaskom vjernika, isusovačka je misija uistinu označila ispunjenje “proročanstva” Guslara od Žabe. Vodopić o tome pjeva na samom početku misije:

---

<sup>14</sup> Ivica Puljić, “Don Vid Maslač”, *Crkva na kamenu* 8-9 (1983.) str. 21.

<sup>15</sup> O Vinku Basileu i isusovačkoj misiji vidi članke Mije Korade: “Misionar i kulturni radnik isusovac Vinko Basile (1811.-1882.)”, *Vrela i prinosi* 13 (1982.), str. 107-134; “Izvjestaji isusovačkih misionara iz XIX. st. o istočnoj Hercegovini”, *Vrela i prinosi* 14 (1983.), str. 118-154; “Trebinjska misija - djelovanje isusovaca u istočnoj Hercegovini 1845-1855”, u: *Tisuću godina Trebinjske biskupije*, (priredio Ivica Puljić), Vrhbosanska visoka teološka škola, Sarajevo 1988., str. 165-176.

"Svrnite ah pogled vaš, grozni òtrite cvil.  
 Evo tko udes naš promijenut ima udil'.  
 Do dva Družbenika od onega reda  
 Kog' slavu do vika zginut Jesus neda,  
 Evo nam šalje Pastír, Pastjer naš mìli,  
 I š njima rajski mir, kog' nas bijes uhili:  
 Tím rijeti pravo je, da svím Sinovima  
 Sebe sad poslo je, i Duh Svoj u njima.  
 Sred zgode srećne te star Miloš ne može  
 Uspregnut glase svê, ljubav ga er primože,  
 Na gusli tím davna ruka se nasloni  
 Pak prospe niz ravna polja sej romoni."

*Moto* što ga Vodopić ističe na početku pjesme, iza posvete, također ima programski karakter. Riječ je o stihovima pjesme *Peti svibnja* Alessandra Manzoniya. Pjesma izvorno spjevana 1821. god., povodom Napoleonove smrti, postala je diljem Europe popularna zbog moralnih i eshatoloških refleksija o političkoj i društvenoj moći koje su Vodopića zacijelo podsjećale na Gundulićeva *Osmana*. Izborom Manzoniya, pjesnika risorgimenta, pristaše poniženih, neprijatelja tiranije i nasilja, Vodopić je poslao sasvim određenu poruku. Pjesmu *Peti svibnja* preveo je na hrvatski i u ožujku 1845. objavio u *Zori dalmatinskoj* dubrovački ilirac Antun Kaznačić. Upravo iz toga prijevoda pjesnik je za *moto* uzeo stihove druge strofe: "Nit govora rad zlobnoga/ Niti dvorbe sužanj kleti/ ...glas ću moj iznijeti." Možemo samo pretpostavljati zašto je Vodopić izostavio međustih: "Na pad prijeki onakoga Zraka..." Jesu li posrijedi bili samo razlozi pjesničkog ukusa ili se u izostavljenom stihu krije aluzija na slom Osmanskog Carstva koji se tih godina naviještao? Daljnji stihovi *Proročanstva* kao da potvrđuju potonju pretpostavku:

"Blizu bîsmo jaoh čeljusti  
 Od nevjerstva smrtne noći,  
 Zavapismo, nit nas pusti  
 Prid potrebi Bog pomoći  
 (...)  
 A vi božjeg ognja puni  
 O Jezusa družbenici  
 Da prije nada mâ se ispuni  
 Krila uzmite sivom ptici.  
 Nut koje se polje otvora  
 Vašijem trudim vele ugodno

Kog' svud obstire divlja gora  
A vas čeka za bit plodno.  
Hote, ah! Hote, pomne ruke  
Raskositi trnje gusto  
Raste i cvjeta nek bez muke  
Miloševo mjesto pusto.  
Uzdignut se vîm proć' vami  
Strašnodrška vječne boli,  
Al pod vašijem, znam, nogami  
Sopisat će je duh oholi."

Završnim obraćanjem Kristu Vodopić pjesnički poentira:

"Jak suncu rosa  
Dariva miris,  
Tač' naša suza  
Spoznanja dar  
Budi Ti har."

U kasnijem književnom stvaralaštvu Mato Vodopić se sve više okretao prozi, no čini se da su ga teme vezane za Hercegovinu ponovo vraćale stihu. Tako je, pod dojmom Hercegovačkoga ustanka 1875. god., nastao njegov romantični spjev *Robinjica*, čija se radnja odvija pod hercegovačkom planinom Hrgud u stolačkom kraju. Potaknut Ustankom, za razliku od ranih pjesama, u *Robinjici* je Vodopić otvoreno i na umjetnički zreliji način progovorio o patnjama *raje* i sužanjstvu pod Osmanlijama. Čini se da je oslobođanjem od izravne turske vlasti, nakon Ustanka 1875. god., Vodopićev interes za život katoličkog puka u Hercegovini našao svoje konačno *ispunjenje* o kojemu je pjevao u prvim pjesmama. Uzroke ustanka u Bosni i Hercegovini pisac je još jednom analizirao u pripovijetki *Na Doborskim razvalinama* iz 1881. god.

Događaji vezani za trebinjsko-mrkansku biskupiju na neki su način obilježili početak i kraj svećeničke službe Mata Vodopića. U svojim je prvim tiskanim stihovima pružio potporu vjernicima te biskupije, a tijekom zadnjega životnog desetljeća, kao dubrovački biskup, bio je na njezinu čelu. Od početka svoga biskupovanja 1882. god., iako teško bolestan, Mato Vodopić se uvelike posvetio pastoralu u Hercegovini. Ujedno, Vodopić je bio i zadnji dubrovački biskup koji je upravljao trebinjsko-mrkanskom biskupijom. Slijedom političkih i crkvenopovijesnih događanja papa Leon XIII. 1890. god., tri godine prije Vodopićeve smrti, predao je na upravu trebinjsko-mrkansku biskupiju mostarsko-duvanjskom biskupu.

## **HERZEGOVINIA IN EARLY POETRY OF MATO VODOPIC**

### *Summary*

Mato Vodopic (1816-1893) belonged to a generation of writers who, in literary sense, grew up in specific circumstances of social and economic crisis of postrepublican Dubrovnik.

It is a group of young people from Dubrovnik, who gained their basic knowledge during 20-ies. and 30-ies. of 19. century in a well known piaristic Gymnasium, former course of lectures, under guidance of Francesco Maria Appendini, and they continued their schooling mainly in theological seminary in Zadar. Besides Vodopic, in this cultural circle are Antun Pasko Kazali (1815-1894), Duro Pulić (1816-1883), Ivan August Kaznacic (1817-1883) Matija Ban (1817-1903) and Antun Rocci (1818-1861) and by generation and the literary eiwe brothers Medo (1821-1828) and Niko Pucić (1820-1883) were close to them. Beside the common origin in literary tradition of Dubrovnik, this group was also connected by the interest for national creativity and croatinal language expression. Even though they were still exposed to a strong influence of klasicism and latin purism, young people from Dubrovnik, accepted modern thematic-stylish terms of romantism very fast. Their refusal from clasicistic tradition is completely understandable if we have in mind a characteristic variety of themes and a literary utilitary character of romantic poetics. Actually Vodopic's generation played a key role in linguistic and thematic insertion of literar inheritance in culturalintegrational process of ilirism, in early phase of their activity, especially in somewhat late dalmatian variant of that movement.